

Aydın Qasimli

Filologiya üzrə
fəlsəfə doktoru

Bizim yazar

(əvvəli ötən sayımızda)

Makariosun əsas məqsədi Kipri Türksüz bir yunan dövləti etmək idi. Kiprdə olan yunan xuntası isə Yunanıstana arxalanaaraq Kipri Yunanıstana birləşdirməyə çalışırdı. Makariosun Yunanıstan hökumətindən Yunan əsgərlərini geri çəkməsini istəməsi Yunanıstanla Makariosun arasında ziddiyyət yaratdı. Bunun nəticəsi olaraq 15 iyul 1974-cü ildə yunan zabıtları EO-KA-B terroristləri ilə birgə Makariosu devirərək yerinə Hikos Sampsonu gətirmişlər. Radio ilə Makariosun öldürüldüyünü elan etmələrinə baxmayaraq, Makarios qaçaraq İngilislərə sığınmış və İngilislər vasitəsilə Kiprdən uzaqlaşdırılmışdır.

"İnsan qəssabı" kimi ad çıxaran Hikos Sampsonun elan etdiyi "Kipr Helen Cümhuriyyəti" Kipr Cümhuriyyətinin Anayasasına zidd olduğu üçün "Qeyri-qanuni" sayılmışdır. Bu hadisələri 19 iyul 1974-cü ildə BMT Təhlükəsizlik Şurasında çıxış edən Makarios belə dəyərləndirmişdir:

"Yunanlar Kipri işğal etmişlər. Adada çarpışmalar qanlı bir şəkildə davam etməkdədir. Böyük binalara yunan bayraqları asılmışdır. Küçələrdə tanklar do-

kiyə, Yunanıstan və İngiltərə döv- lətləri arasında Cenevrədə görüşlər başlandı. Aralarında böyük gö- rüş ayrılıqları olmasına baxmayaraq, nə- hayət 30 iyul 1974-cü ildə Türkiyənin tələblərinin böyük bir qismini tələflər qəbul etdi və bu münasibətlə

dil səsverməsi ilə Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti rəsmən elan olunur. Elə həmin gün də Türkiyə Respublikası tərəfindən rəsmən tanınır. İndiyədək Türkiyədən başqa heç bir dövlət tərəfindən Kipr rəsmən tanınmamışdır.

Adanın hər iki tərəfini birləşdirmək məqsədi ilə bir çox planlar ol- muş, fəqət rum-yunan tərəfinin günahı ucbatından bu birlik baş tut- mamişdir.

inki Kipr Türkləri, bütövlükdə Türk dünyası bö -yük zorluqlarla qarşılaşacaq.

Əgər dünya doğrudan da sülh və ədalət istəyirsə, demokratiya istəyirsə, insan haqlarını ön plana çəkirsə, ikili standartlardan əl çəkməli, Türkiyəni Avropa Birliyinə qəbul etməli, Kiprlə bağlı BMT, AB, ABŞ və Rusiya öz sözlərini deməli, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətini tanımalı,

Anadolu vətəndaşdır, Yunanıstan yox. Bu anlamda rumlar yetmiş milyonluq böyük əksəriyyətində kiçik bir zümrə mahiyyətindədir. Kipr adasında rum xoşluğundan bəhs edən Yunanıstanın əlindən bu kozuru da almaq gərəkdir.

Unudulmamalıdır ki, Kipr adası Türkiyənin strateji təhlükəsiz- liyinin önəmli bir ünsürüdür. Kipr Türkiyənin İskəndərun kör-

Kıbrısın dünəni, bu günü və sabahı

üç dövlət birgə protokol hazırladı. Bu müqavilə Kiprə yeni bir status verilməsi üçün mühüm bir addım oldu. Cenevrə toplantısında iştirak edən Türkiyə, Yunanıstan və İngiltərənin xarici işlər nazirləri birgə bəyənət verərək "Kipr Cümhuriyyətində rum və Türklərdən ibarət iki toplum olmaq üzrə iki avtonom idarənin var olduğunu" və Türk toplumunun sərhədlərini qeyd etdilər. Bu Kipr Türkləri üçün çox mühüm məsələ idi. Çünki gələcək bütün danışıqların təməlinə bu məsələ dayanacaqdı.

Həyət, Kipr Türk Sülh Hərəkatı nəticəsində 13 fevral 1975-ci ildə müstəqil Kipr Türk Federativ Dövləti (KTFD) rəsmən elan edildi. Lakin bu dövlət rəsmən tanınmadı və beynəlxalq aləmdə Kipri rum yönətimi təmsil etdi və etməkdədir.

Rum-yunan ikili çalışması nəhayət BMT-nin 13 may 1983-cü il A/37/L (37253) nömrəli qərarı ilə Kipr Türk Federativ Dövləti ləğv edilmişdir. Bu qərar

İstər BMT baş katibi Perez dö Cuelların 1985-ci ildə hər iki tərəfə sunduğu "Anlaşma Mətni Planı", istərsə də BMT-nin indiki baş katibi Annanın tərəflərə təqdim etdiyi "Annan planı" Kipr Türkləri tərəfindən qəbul edildiyi halda Kipr rumları tərəfindən

Kipr Türklərinə tətbiq etdikləri embarqoları götürməli, Kiprin hava yolları və limanları istifadəyə açılmalı, Kiprin Türk hissəsinə maliyyə yardımları edilməli, Kipr Türkləri ödüllənməli, bir sözlə, dünya Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinə qucağını açmalı, verdiyi sözə əməl etməlidir.

Kipr Türkləri və Türkiyə iyi niyyətlərini ortaya qoydu və bütün hərəkətləri yaptılar, indi söz AB, BMT və ABŞ-ındır.

Unutmamalıyıq ki, Kipr məsələsi Türk dünyası üçün bir şərafət məsələsi olduğu qədər də Türkiyə üçün həm də bir geopolitik məsələdir. Türkiyə öz varlığını qorumaq, öz təhlükəsizliyini təmin etmək, iki yüz minlik Türkün taleyinə biganə qalmamaq üçün Kipr məsələsində planlı və uzağı görərək hərəkət etməli, özünü və bütövlükdə Türk dünyasını gələcək zərbələrdən qorumağa çalışmalıdır. Kipr Türkiyə və bütövlükdə Türk dünyası üçün

fəzi, İçel körfəzi və Antalya körfəzlərini tamamilə kontrol altında tutan strateji bir adadır. Kiprdə yerləşdirilən hərbi təyyarələr asanlıqla Türkiyənin istənilən bölgəsini bombardman edib geri qayıda bilər.

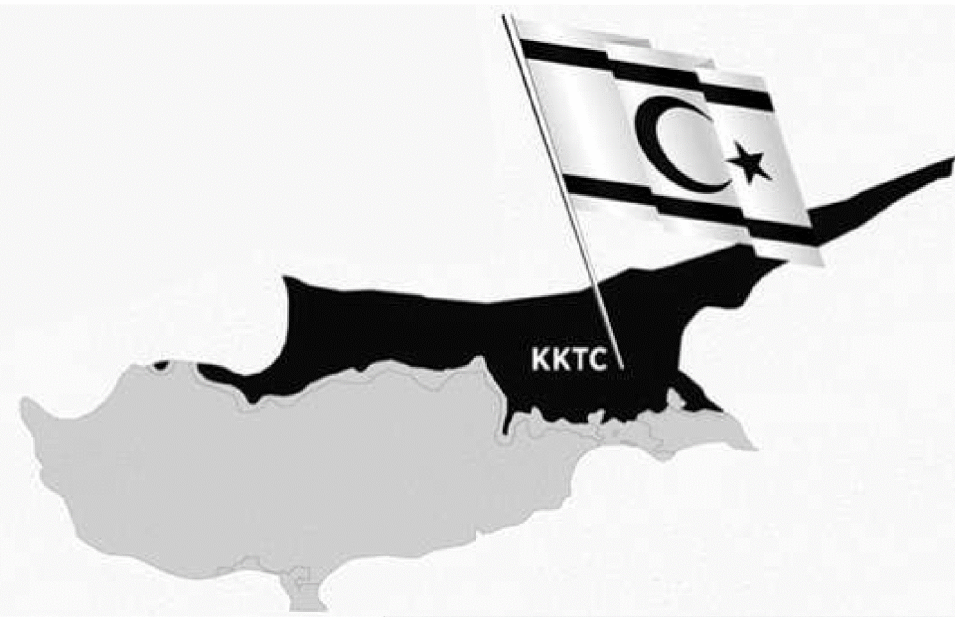
Ada həmçinin Suriya, Misir sahillərini, Suveyş kanalını, bir sözlə Şərqi Aralıq dənizinin bütün sahələrini kontrol altında tutan geopolitik bir duruma sahibdir.

Kıbrıs Türklərinin "Annan planı"na "hə" deməsi artıq fərqli dönmə ortaya çıxarır. Bütün dünya artıq Kipr Türkünün və Türkiyənin iyi niyyətinin şahidi oldu. Hiyyətlər aydın olanda şərtlər də dəyişməlidir. Artıq indiki anda dünya Türkləri dışlamamalı, qucağını onlara açmalıdır. Dünya, Türkləri təcrid siyasətindən əl çəkməlidir.

Türkiyə və bütün Türk Cümhuriyyətləri Kıbrıs Türkləri ilə həmrəylik nümayiş etdirməli, Türk Cümhuriyyətləri iqtidarları Kipr Türk iqtidarı ilə birgə fəaliyyət göstərməli, iç soyuqluqlara son qoymalıdır. Böyük mücadilə sahibi sayın Rauf Denkdaşın siyasi kursu müdafiə edilməlidir.

Şimali Kipr Türk Respublikasına münasibətdə digər Türk dövlətlərinin başçıları Türkiyə Respublikasından nümunə götürməli, Kipr Türk Respublikasına yardımda bulunmalı və sonda Kipr Türk Respublikası digər Türk dövlətləri tərəfindən rəsmən tanınmalıdır.

Unudulmamalıdır ki, Türk düşmənləri qurduqları tora özləri düşüb. İndiki anda isti ürək, soyuq başla öz haqqımızı tələb etməli, planlı təbliğat fəaliyyətini gücləndirməli, bunlara paralel olaraq böyük və əsaslı diplomatik gedişlər etməliyik. Haqlı davamızı dünyaya anlatmalı və qəbul etdirməliyik. Əlimizdəki bu müəzzəm kozurdan maksimum istifadə etməliyik.

laşmaqdadır. Bu işğal hərəkatı Kiprin müstəqilliyini və ərazi bütönlüyünü tamamilə aradan qaldırmışdır. Bu gün Türk toplumu da təhlükə içindədir".

Silahlı basqı və iqtisadi embarqoya məruz qalan Kipr Türkünün mövcudluğunu qorumaq yunanların Enosis planını pozmaq, yəni Kiprin Yunanıstana aid olduğu və Yunanıstana birləşdirilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə Türkiyə hökuməti "Qaranti Anlaşma-sı'nın IV maddəsini əsas götürərək 20 iyul 1974-cü ildə Kiprə ordu yeritməyə məcbur oldu. Türklərin Kiprə ordu yeritməsi ilə Hikos Sampson iqtidardan uzaqlaşdırıldı, yunan xuntası devrildi, Kiprə sülh, sabitlik və sakitlik gəldi.

BMT Təhlükəsizlik Şurasının 20 iyul 1974-cü il 353 nömrəli qərarı ilə Kiprin qarantı olan Tür-

da sülh və ədalət istəyirsə, demokratiya istəyirsə, insan haqlarını ön plana çəkirsə, ikili standartlardan əl çəkməli, Türkiyəni Avropa Birliyinə qəbul etməli, Kiprlə bağlı BMT, AB, ABŞ və Rusiya öz sözlərini deməli, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətini tanımalı, Kipr Türklərinə tətbiq etdikləri embarqoları götürməli, Kiprin hava yolları və limanları istifadəyə açılmalı, Kiprin Türk hissəsinə maliyyə yardımları edilməli, Kipr Türkləri ödüllənməli, bir sözlə, dünya Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinə qucağını açmalı, verdiyi sözə əməl etməlidir.

Türklərin səbr kasasını doldurduğundan Kipr Türklərini Federativ Məclisi 17 iyun 1983-cü il tarixli qərarına da-yanaraq 1960-cı il Kipr Anayasasında qeyd olunan "Self-Determinasyon" ("Öz müqəddəratını təyin hüququ") haqqından istifadə edərək 15 noyabr 1983-cü ildə Kipr Türk Federativ Məclis üzvləri-

qəbul edilmədi.

Bütün bunlardan sonra Kiprin gələcəyi haqqında kəsin söz söyləmək çətinidir. Çünki dünyada nə qədər ki, ikili standartlar hökm sürür, Yunanıstan EHOSIS planından əl çəkməyib, xristian dünyası Türkün tarixi düşməni gözü ilə baxır, dünya super dövlətlərin istəyi ilə idarə olunursa, nə-

"olum, ya ölüm" məsələsidir.

Unudulmamalıdır ki, Kipr geoloji baxımdan Anadoludan qopma bir torpaq parçasıdır, Yunanıstandan yox. İskəndərun körfəzindən Aralıq dənizinə doğru uzanan Toros ərazisinin dənizində bulunan bir bölümdür. Deməli, orada yaşayan hər iki toplum - rum və Türk toplumu